

Məşhur el məsəli var, "gəzməyə qürbət ölkə, ölməyə vətən yaxşıdır". Bəli, yeni cəmiyyətlər, yaşayışlar görmək, mədəniyyətlərlə, adət-ənənələrlə tanış olmaq, müəyyən hallarda elmi biliklərini artırmaq üçün xarici ölkələrə getmək, gəzmək olar. Tarixən ulularımız da elm öyrənmək, bilik və savad qazanmaq üçün Bağdada, Hələbə, Dəməşqə, İstanbulu və digər uzaq-uzaq şəhərlərə üzutublar. Elə şəxslərde olub ki, Allahın buyruğu, taleyin hökmü ilə hansısa missiyani yerinə yetirmək üçün məməkətlər dolaşış şəhərlər, kəndlər gəziblər. Alın yazısı olaraq dünya-larını da doğma məkanda yaxınlarının, ezişlərinin əhatəsin-de deyil, qürbətdə yad insanların laqeyid baxışları altında dəyişiblər. Neçə-neçə işıqlı ziyalılarımız, şair və yazıçılarımız, siyasi-ictimai xadimlərimiz qürbətdə haqq dünyasına qovuşublar. Onların həyatla vidalşmalarından iller, esrlər keçsə də hələ də ruhları qürbətdə dolaşır. Hələ də qanı qanımızdan, canı canımızdan olan böyük mütəfəkkirlerin məzarlarını Vətənə getirmək mümkün olmur. Səbəb nədir? İddia irəli sürülə və qeyd oluna bilər ki, işıqlı ziyalılarımız, mütəfəkkirlerimiz haqq dünyasına xarici ölkələrdə qovuşduğu üçün, o ölkələrin qanunları məzarların başqa yerə köçürülməsinə və ya Azərbaycana təhvil verilməsinə imkan vermir. Bununla bağlı çək - çevrili suallarla məsul şəxslərə müraciət etdikdə, onlar susmağa üstünlük verirlər, bəzi hallar da deyirlər ki, dünyanın hər bir bölgəsində vətənpərvər, öz mədəniyyətinə, adət-ənənəsinə bağlı olan azərbaycanlılar var, onlar qürbətdə uyuyan şair və yazıçılarımızın, elm və mədəniyyət adamlarımızın məzarlarını tez-tez ziyarət edir, məzarları öününe gül dəstələri düzür və ruhlarına dualar oxuyurlar. Lakin bu fikrlər sadəcə təsəllivericidir, insanları sakitleşdirməyə xidmət edir. Unutmaq olmaz ki, məzarları qürbətdə olan Məhəmməd Füzuli, İmadəddin Nəsimi, Nəsreddin Tusi, Xətib Təbrizi, Mirzə Şəfi Vazeh, Almas İldırım qiyəmtsiz xəzinədilər. Bu xəzinənin ziyarət məkanı da doğulduqları Azərbaycan dövləti olmalıdır.

Yalnız bu halde onların niskil ruhları şad olar. Nəzərə al-maq lazımdır ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları olmuş Nəriman Nərimanovun, Fətəli Xan Xoyskinin Mirzə Kazım bəyin, Əhməd bəy Ağaoğlunun, Əlimərdan bəy Topçubaşovun, Əhməd bəy Ağayevin, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin, Həsən bəy Ağayevin, Ceyhun Hacıbəyli, Xəlil bəy Xasməmmədovun məzarları Azərbaycanda deyil. "Elin bu başı, o başı olmaz" deyiblər, sonuncuların məzarları elimizin o başı olan qardaş Türkiyədə olsa da, hər halda daha yaxşı olardı ki, onların qəbirləri doğulduqları məkanda olsun.

Bəşər Əsəd hakimiyyəti
İmadəddin Nəsiminin
məzarının Azərbaycana
köçürülməsi üçün
2 milyard dollar istəvib?

Məndə siğar iki cahan, mən bu cahanə siğmazam,
Gövhəri-laməkan mənəm, kövnü-məkanə siğmazam.
...Kimsə gümənű zənn ilə olmadı həqq ilə biliş,
Həqqi bilən bilir ki, mən zərnü-gümana siğmazam.
...Can ilə həm cahan mənəm, dəhrilə həm zaman mənəm,
Gör bu lətiqifeyi ki, mən dehrü-zəmanə siğmazam.
...Zərrə mənəm, günəş mənəm, çar ilə pəncü şəş mənəm,
Sureti gör bəyan ilə, çünki bəyanə siğmazam.
Gərçi bu gün Nəsimiyəm, haşimiyəm, qureyşiyəm,
Bundan uludur avətim, avata sənə siğmazam

Her kəsə tanış olan misralar. Bu misraların müəllifi görkəmli Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsimidir. Şair 1369-cu ildə böyük dahiler, mütəfəkkirlər yetişdirən, qədim elm mərkezi Şamaxıda doğulub. Uşaqlıq vaxtı yüksək elmi biliklərə yiyələnməsi Seyid İmadəddin Nəsiminin elmlı, savadlı olmasına geniş imkanlar yaratmışdır. O, Azərbaycan şeirini, yaradıcılıq mühitini bənzərsiz ifadə vasitələri ilə zenginləşdirmişdir. Əsərləri dönyanın az qala bütün xalqlarının dillərinə tərcümə olunub. Haqqında dönyanın tanınmış ziya-lıları tərəfindən əsərlər yazılib. Yalnız Almaniyada İmadəddin Nəsimiə hesr olunan 12 tədqiqatçı alim tərəfindən 17 kitab yazılıb. Əsərlər yazılısa da, almaniyalı mütəxəssislər "Araşdırmaclar, tədqiqatlar əsasında yazılan əsərlərimiz olsa da Nəsimini dərk edə bilmədik", - deyə qeyd olunub. Bu böyük şairin adı Azərbaycanda əbədiləşdirilib, haqqında şeirlər qoşulub, mahnılar yazılıb, adına küçə və meydanlar, yaşayış məskənləri verilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycanda 2019-cu il "Nəsimi illi" elan edilib.

Bununla yanaşı, dahi şairin Suriyanın Hileb şehirindəki məzarının Azərbaycana getirilməsi üçün dövlətin müvafiq addımlar atıldı. Lakin hələ ki, buna nail olunmadıbu bildirilir.

Bəşəriyyətə sığmayanların qərib məzarları

İmadəddin Nəsiminin, Məhəmməd Füzulinin qurbanlıq
qalan məzarlarının ölkəyə gətirilməsinə nə mane olur?

lər ona qarşı hiddət nümayiş etdiriblər, nüfuzundan narahat olublar. Bu səbəbdən dəfələrlə Suriyada, İraqda və Osmanlı ərazi lərində zindanlara atılıb, azadlığı məhdudlaşdırılıb. 1369-cu ilin yayında Suriyanın Hələb şəhərində böyük meydanda geniş əhali kütləsi öündə şeirləri ilə öz ideyasını təqdim edərkən həbs olunub.

Şairin mühakiməsi zamanı ziddiyətli hadisələrin baş verdiyi bildirilir. Bədxahlan onu dinsizlikdə ittihəm etməyə çalış və onun ölümə məhkum edilməsini isteyirlər. Lakin cahanın böyük şairi kəlməyi-şəhədətini uca səslə söyləməkə hakim zümrəni mat qoyur. Bu səbəbdən de məhkəmədə qazılər şurasının eksər üzvləri başəriyətə siğmayan şairin ölüm cəzasının verilməsinə qarşı çıxırlar. Lakin o dövrün ən qəddar sultani olan Misir sultani Məmlük

qəddar Sultanı olan MİŞİ Sultanı Məmək
ibn Müeyyədin fermanı ilə böyük şair dərisinin soyulması ilə
öldürürlüb. Hazırda şairin məzəri Suriyanın Hələb şəhərində-
ki əl-Ferafire məhelləsində ki, "Nəsimi təkyesi" adlanan əra-
zide dəfn olunub.

Dıqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, 20-ci əsrin 60-cı illərinə qədər İmadəddin Nəsiminin məzarının Surayani hənsi şəhərində olmasına dairə məlumatlara olmayıb. Yalnız 1968-ci ilde xalq şairi Rəsul Rza Suriyaya ezamiyyətə gedərkən Nəsiminin qəbrinin Hələbdə olduğunu aşkar edib. Eyni zamanda, Rəsul Rza İmadəddin Nəsimiye aid bir sırət əlyazma nüsxələrini tapıb. Hələbdə Nəsiminin qəbrini ziyrət edib qayıdından sonra Rəsul Rza Bakıda "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində dərc etdiirdiyi "Cahana sığmayan şairin qərib məzar" adlı məqale dərc edib.

Bəli, şairin qərib məzəri Hələdbə qalmalıqdadır. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, şairin məzarının Azərbaycana getirilməs üçün cəhdlər göstərilib. Deyilənlər görə, Bəşər Əsəd hakimiyyəti dövründə Nəsiminin mezarının Azərbaycana getirilmesi üçün ilkin razılaşma əldə edilib. Lakin sonradan Bəşər Əsədin məzarın Azərbaycana köçürülməsi üçün 2 milyar ABŞ dolları istəməsi danışıqların birinci mərhələsinin nəticəsiz qalmasına səbəb olub. Yenə də qeyd olunanlar görə Bəşər Əsəd rejimi şairin məzarının və ətrafinı abadlaşdırmağa icazə verməyib. Lakin danışıqlardan və Azərbaycan dövlətinin qətiyyəti sayesində İmadəddin Nəsimin məzarını və ətrafinı abadlaşdırmaq mümkün olub. Hazırda məzarın ətrafında yeni təmir, tikinti işləri aparılır, yəqin ki, Suriyada quşrulan yeni demokratik Əş Şara hökuməti Azərbaycanın dünən miqyası dahi şairinin məzarının ölkəmizə verilməsinə razılıq verəcək. Hər halda buna ümidişlər coxdur.

Məhəmməd Füzuli Şamaxıda doğulub? Əzizə Cəfərzadə haqlıdır mı?

Dünya işinin mədəri yoxdur
Heç kimseyə etibarı yoxdur.
Eylər birisini sahibi-tac

Eyler birləşir sənəbi-ləc,
Ol birlisin eyler ona möhtəc.
Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin yazdığı bu
kimi şeirləri bütün dövrlər üçün düşündürəcü, maraqlı ve ak-
tualdır. Dahi Azərbaycan şairi və filosofu Məhəmməd Süley-
məli Füzuli (1164-1218) tərəfindən yazılmış.

şulması ile bağlı dəqiq məlumatlar yoxdur. İrəli sürülen məlumatların əksəriyyəti ziddiyyətli və mübahisələrə yol açan məlumatlar. Çünkü bir qism tədqiqatçılar Məhəmməd Füzulinin Bağda şəherinin yaxınlığında yerləşən Kərbəlada dünyaya gəldiyini qeyd etsələr də, əksəriyyət tədqiqatçılar şairin Azərbaycan erazində, xüsusilə də Şamaxı və Ağcabədi də anadan olduğunu qeyd edirlər. Çünkü maraqlı tərəflərin hər biri o fikirdərlər ki, Məhəmməd Füzuli Azərbaycanda məşhur olan türk mənşəli Bayat tayfasındandır. Tanınmış Azərbaycan yazıçısı Əzizə Cəfərzadə qeyd etmişdir ki, Məhəmməd Füzulinin atası Süleyman Şamaxının Bayat kəndində yaşamış, yaşa dolduğdan sonra ailəsi ilə birlikdə, o cümlədən o

zaman 8-9 yaşlarında olan Məhəmməd Füzuli ilə İraqın Ərəş mahalına köçmüşlər. Məhəmməd Füzuli ilk mədrəse təhsini də Şamaxıda alıb. İraqın Ərəş mahalına köcdüklərindən sonra təhsilini dini ocaqda davam etdirmiştir. Hər zaman Azərbaycana, xalqına bağlılığı ilə seçilib. Şeirlərini, dostlarına ünvanladığı məktublarını Azərbaycan dilində yazıb. Buna misal olaraq onun təmiz Azərbaycan dilində yazdığı bir sıra şeirlərini, o cümlədən "Bəngü Badə" (Tiryek və Şərab), "Söhbətül-əsmar" (Meyvələrin söhbəti), "Leyli və Məcnun", "Hədiqətüs-Süəda" (Xoşbəxtlik bağçası), "Şikayətnamə" və ya "Nişançı Paşaya məktub" və digər poemalarını misal olaraq göstərmək olar.

Məlumat üçün onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın tanınmış yazıçısı Əzizə Cəfərzadə Məhəmməd Füzulinin Şamaxının Bayat kəndində anadan olduğuna əmin olub. Bu baxımdan Şamaxı şəhərində Göyəl kəndinə gedən istiqamətdə yoluñ sağında yerləşən əraziyə "Məhəmməd Füzulin Bayat kəndində doğulub", yazılış daş baralyef qoymurub. Hazırda daş baralyef öz möhtəşəm görünüşü ilə ətrafdan keçənləri heyran etməkdədir. Gözənlərilər ki, Məhəmməd Füzulinin məzarı İraqdan Azərbaycan köçürürlərse, Əzizə Cəfərzadənin ucaltdığı baralyefin yanında yenidən dəfn olunacaq.

Ürek ağrıdan hal ondan ibarətdir ki, Məhəmməd Füzulinin məzarının baxımsız vəziyyətdə olmasına dair məlumatlar səsləndirilir. Bu günlər Kərbəlaya ziyarətə gedən jurnalist həmkarımız Cabir Məmmədov filosof və şair Məhəmməd Füzulinin məzarını da ziyarət edib. Jurnalist bizimlə səhbetində böyük şairinin məzarının dar bir yerde sıxışdırılmış vəziyyətdə olduğunu söylədi. Qeyd etdi ki, ətrafinın baxımsız olması məzarın görünüşünə ciddi əngəller yaradır. Cabir Məmmədov Məhəmməd Füzulinin Azərbaycan şairi olmasını eks etdirən heç bir lövhənin qoyulmadığını da söylədi: "Təəssüflər olsun dünyamızın ən dəyərli və nüfuzlu şairi olan Füzulinin Azərbaycanla bağlılığına dair heç bir lövhə, yazı yoxdur. Məzarın üzərinə ərəb dillin də bir -iki söz yazılıb. Çox yaxşı olardı ki, Azərbaycanın mədəniyyət nazirliyi bu məsələyə diqqət yetirsin. İraqın müvafiq dövlət orqanları ilə Məhəmməd Füzulinin məzarının abadlaşdırılması və məzarın sinə daşı üzərində Azərbaycan şairi adının latin qrafikası ilə yازılmasına nail olsun. Bu baş versə, biz az da olsa təşkinlik təxər və cəsirdə rübü sad olar".